

Totuutta mä metsästä

Disinformaation ja sosiaalisen median vaikutus julkiseen keskusteluun ja deliberatiivisen demokratian edellytyksiin

Sosiaalitieteiden
kandidaatintutkielma

Laatija:
Anna Viitanen

15.5.2026

Turku

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Kandidutkielma

Oppiaine: Sosiaalitieteet

Tekijä: Anna Viitanen

Otsikko: Disinformaation ja sosiaalisen median vaikutus julkiseen keskusteluun ja deliberatiivisen demokratian edellytyksiin.

Ohjaaja: yliopisto-opettaja Johannes Kananen

Sivumäärä: 25 sivua

Päivämäärä: 15.5.2026

Tässä tutkielmassa tarkastelen disinformaation ja sosiaalisen median luoman uudenlaisen julkisen sfäärin vaikutuksia julkiseen keskusteluun ja deliberatiivisen demokratian edellytyksiin. Työn tavoitteena on analysoida sosiaalisen median toimintalogiikan ja sen kautta leviävän disinformaation vaikutuksia julkisen keskustelun laatuun, moniäänisyyteen ja kansalaisten mahdollisuuksiin osallistua informoituun demokraattiseen keskusteluun. Olen toteuttanut tutkielman integroivana kirjallisuuskatsauksena yhdistelemällä aiempaa tutkimusta aiheesta ja pyrkimällä muodostamaan aiheesta synteesin.

Tutkimukseni perusteella disinformaation ja sosiaalisen median luomat muutokset digitaalisessa julkisessa sfäärissä käytävään keskusteluun, vaikeuttavat deliberatiivisen demokratian edellytysten toteutumista. Sosiaalisen median tarjotessa informaatiota ja osallistumismahdollisuuksia yhä laajemmalle joukolle, sen on havaittu samanaikaisesti suosivan vastakkainasettelua ja polarisaatiota lisäävää sisältöä. Tällöin myös disinformaation vaikuttavuus mahdollisuudet lisääntyvät.

Disinformaatio puolestaan näyttyy yhteistä tietopohjaa ja luottamusta murentavana tekijänä, joka voi toimia myös diskursiivisena aseena vastapuolen mielipiteiden kitkemisessä ja keskustelun turvallisamisessa.

Tulokset korostavat disinformaation ja sosiaalisen median roolia julkisen keskustelun muokkaajana. Deliberatiivisen demokratian edellytykset heikentyvät tilanteessa, jossa julkinen keskustelu pirstaloituu ja yhteinen tiedollinen pohja murenee. Julkisen keskustelun laadun, yhtenäisen tietopohjan ja kansalaisten osallisuuden suojaaminen ovat keskiössä deliberatiivisen demokratian edellytysten toteutumisen kannalta.

Avainsanat: Disinformaatio, julkinen keskustelu, julkinen sfääri, deliberatiivinen demokratia, sosiaalinen media

Sisällysluettelo

Johdanto	4
1 Keskeisimmät käsitteet ja teoreettinen lähtökohta	7
1.1 Disinformaatio	7
1.2 Julkinen sfääri	8
1.3 Deliberatiivinen demokratia	9
2 Tutkimusasetelma	11
2.1 Tutkimuksen tavoitteet, tutkimuskysymykset ja menetelmä	11
2.2 Tiedonhaku ja aineisto	12
3 Tulokset	14
3.1 Disinformaatio moniulotteisena ilmiönä	14
3.2 Sosiaalinen media julkisena sfäärinä	17
3.3 Seuraukset deliberatiivisen demokratian edellytyksille	21
4 Johtopäätökset ja pohdinta	24
Lähteet	28
Liitteet	32
Liite 1. Aineisto	32
Liite 2. Ilmoitus tekoälyn (AI) käytöstä	33

Johdanto

“Valhe lentää ja totuus laahaa perässä” (Swift, 1710/2004, sit. Moore ym., 2021).

Digitalisaation käynnistämä viestintäympäristön murros on muuttanut perustavanlaatuisesti tapaa, jolla informaatiota välitetään, kulutetaan ja tuotetaan. Julkinen keskustelu tapahtuu yhä useammin sosiaalisen median alustoilla, joiden toimintalogiikan taustalla vaikuttavien algoritmien on havaittu nostavan pinnalle polarisoivaa, tunteita herättävää ja valheellista sisältöä (Rehman ym., 2025). Disinformaatio eli tahallinen valheellinen tieto on noussut keskeiseksi osaksi yhteiskunnallista keskustelua luottamuksen rappeutumisesta, tiedevastaisuudesta ja populismin noususta. Disinformaation vaikutuksen ymmärtäminen sosiaalisen median aikakaudella on keskeistä, jotta voidaan tarkastella julkisen keskustelun ja deliberatiivisen eli keskustelevan demokratian tilaa.

Ajassa, jossa monimutkaiset kriisit ja nopeat muutokset haastavat poliittisia järjestelmiä ja niiden kykyä tehdä informoituja ratkaisuja, disinformaation leviäminen haastaa sekä päätöksentekoa että sen legitimitettä. Valheellisen ja erityisesti poliittisen valheellisen tiedon on havaittu leviävän sosiaalisessa mediassa nopeammin kuin totuudellisen tiedon (Vosoughi ym., 2017). Poliittisen disinformaation yleistymisen on kasvattanut huolta sen vaikutuksesta äänestyskäyttäytymiseen, mielipiteen muodostukseen ja äänestysten lopputuloksiin. Euroopan unioni on reagoinut uhkaan muun muassa perustamalla *Centre for Democratic Resilience* -nimisen keskuksen torjuakseen ja suojautuakseen valheelliselta informaatiolta erityisesti vaalien ja luonnonkatastrofien yhteydessä (Pitkänen, 2025) Demokratian näkökulmasta disinformaatio siis haastaa yhteistä totuus pohjaa, luottamusta instituutioihin ja rationaalista julkista keskustelua, joita deliberatiivinen demokratia edellyttää toimiakseen.

Disinformaation lisäksi myös keskustelu totuudenjälkeisyydestä on ollut pinnalla niin akateemisessa keskustelussa, sosiaalisessa mediassa kuin perinteisessä mediassakin. Sana “*post truth*” eli totuudenjälkeisyys valittiin Oxford Dictionaryn vuoden 2016 sanaksi, kun sen käyttö lisääntyi voimakkaasti Brexit-kansanäänestyksen ja Yhdysvaltain presidentti Donald Trumpin ensimmäisen vaalivoiton yhteydessä (Flood, 2016). Sana “*fake news*”, joka pitää sisällään myös disinformaation merkityksen, valittiin puolestaan *American Dialect Society*n vuoden 2017 sanaksi. Valintaa perusteltiin muun muassa sillä, että siitä muodostui keskeinen osa vuoden 2017 poliittista retoriikkaa ja mediakeskustelua, ja sen merkitys siirtyi disinformaation kuvaamisesta keinoksi kyseenalaistaa valtamedian uskottavuus (*American Dialect Society*, 2018). Trump käytti sanaa “*fake news*” yli 2000 kertaa presidenttitytensä alussa ensimmäisellä kaudellaan yrittäen horjuttaa perinteisen median ja

toimittajien asemaa samaan aikaan, kun todellinen valheellinen tieto ja tiedevastaisuus jatkoivat kasvuaan (Woodward, 2016).

Samoin kuin *“fake news”* sanan käyttö, disinformaation käsite voi itsessään toimia poliittisena välineenä, jolla leimataan ja delegitimoidaan vaihtoehtoisia näkemyksiä (Monsees, 2023). Kun julkisessa keskustelussa määritellään kilpaa totuutta ja syytetään vastapuolta valehtelusta, totuus saattaa jäädä ideologisten valtataisteluiden alle ja sanat *“totuus”* sekä *“disinformaatio”* menettävät merkitystään. Euroopan unionin ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja Kaja Kallas (2026) liittyy puheessaan Euroopan ulkosuhdeasioiden konferenssissa ulkopuolisen vaikuttamisen ja disinformaation osaksi keskustelua demokratioiden toimintaedellytyksistä ja yhteisestä tietopohjasta.

Demokratia perustuu luottamukselle ja jos emme pysty erottamaan, mikä on totta ja mikä ei, meitä on helppo manipuloida. (Kallas, 2026)

Yhtenäistä totuus pohjaa on murennettu disinformaation ja rajoitusten avulla muun muassa Yhdysvalloissa, jossa presidentti Donald Trumpin hallinto on rajoittanut tutkimusta ja tiedotusta esimerkiksi ilmastonmuutokseen ja tasa-arvoon liittyvistä aiheista (Milman, 2025).

Tällaiset käytännöt voidaan tulkita yrityksiksi hallita julkista todellisuutta kielen ja tiedon kontrolloinnin avulla. Yhtymäkohtia on nähtävissä George Orwellin dystooppisen teoksen 1984 kanssa, jossa vallankäyttö perustuu kielen kaventamiseen, historian uudelleenkirjoittamiseen ja tiedollisten aukkojen tuottamiseen, jotta kyky hahmottaa vaihtoehtoisia todellisuuksia heikkenisi (Ahlroth, 2017). Ilmastonmuutoksen, sotien ja pandemioiden kaltaiset kriisit tarvitsevat tukseen tutkimusta ja luottamusta empiirisiin todisteisiin ehkäistäkseen valheellisen tiedon perusteella toimimista ja suojatakseen kansalaisten toimintakykyä sekä yhteiskunnallista resilienssiä.

Sosiaalisen median aiheuttamat muutokset uudessa digitaalisessa viestintäympäristössä ovat myös nostaneet pinnalle keskustelua sen aiheuttamista riskeistä ja haitoista. Sosiaalinen media on uppoutunut osaksi niin yritysten, instituutioiden kuin yksilöiden päivittäistä toimintaa. Nopea teknologinen kehitys on luonut paljon uudenlaisia osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Samalla se on herättänyt keskustelua siitä, millä tavoin sosiaalisen median toimintalogiikka sekä sen kautta leviävä informaatio muuttavat keskustelun ehtoja ja vaikuttavat yksilöiden käyttäytymiseen sekä mielipiteen muodostukseen. Sosiaaliseen mediaan liittyvän sääntelyn tarpeesta on myös ryhdytty käymään vahvemmin keskustelua, ja muun muassa Euroopan Unionin komissio on asettanut lyhytvideoalusta Tiktokille vaatimuksen tehdä palvelusta vähemmän riippuvuutta ruokkivaa (Kymäläinen, 2026).

Tässä tutkielmassa käsittelen disinformaation vaikutuksia erityisesti julkisen keskustelun, julkisen sfäärin ja deliberatiivisen demokratian näkökulmista. Erityinen huomio kohdistuu siihen, miten disinformaation vaikutukset julkiseen keskusteluun ja julkisen sfäärin pirstaloituminen heijastuvat deliberatiivisen demokratian edellytyksiin sosiaalisen median aikakaudella.

1 Keskeisimmät käsitteet ja teoreettinen lähtökohta

1.1 Disinformaatio

Valheellisella tai harhaanjohtavalla informaatiolla on ollut aina jalansija yhteiskunnassa. Ajan saatossa on sekä tahallaan että paremman ymmärryksen puutteessa levitetty valheellista tietoa, mutta leviämisen merkitys globaalien kriisien keskellä ja digitaalisessa murroksessa on muuttanut muotoaan. Viime vuosina sekä tutkijat että valtamedia ovat kiinnittäneet huomiota erilaisiin harhaanjohtavan ja valheellisen viestinnän muotoihin, kuten “fake news” -ilmiöön, misinformaatioon, median manipulointiin, koordinoituun epäautenttiseen toimintaan sekä propagandaan (Freelon & Wells, 2020).

Käsitteellisesti valheellista tietoa on kuvattu tutkimuskirjallisuudessa erityisesti misinformaation ja disinformaation käsitteiden avulla, mutta usein käsitteitä käytetään ristiin ja yhdessä muiden valheellista tietoa tarkoittavien käsitteiden kanssa puhuttaessa muun muassa informaatiohäiriöstä ja valeuutisista (Monsees, 2023). Disinformaatiolla tarkoitetaan valheellista ja harhaanjohtavaa tietoa, jonka tavoitteena on horjuttaa vastaanottajan käsitystä todellisuudesta (Rubin, 2019). Informaatio voi lopulta olla sisällöllisesti sekä dis- että misinformaatiota, mutta misinformaation levittämisessä ei ole kyse tahallisuudesta, ja sen levittäjä ei ole välttämättä tietoinen tiedon virheellisyydestä (Tuomola, 2025). Valheellisen tiedon tahalliseen levittämiseen voi myös liittyä affektiivinen ulottuvuus, jossa tiedon todenmukaisuudesta ei olla yhtä kiinnostuneita kuin siitä, kuinka paljon huomiota sen avulla pystytään herättämään.

Propagandatutkimuksella on disinformaatiotutkimusta huomattavasti pidemmät juuret, jotka ulottuvat muun muassa vuosina 1937–1942 toimineeseen *Institute of Propaganda Analysis* -organisaatioon, joka pyrki kriittisesti analysoimaan ja tunnistamaan ilmiöitä, joita kuvattiin julkisen mielipiteen vääristymiseksi. Disinformaatiota käsittelevä tutkimus on noussut pinnalle vasta viime vuosikymmenellä, erityisesti vuodesta 2016 alkaen Brexitin ja Donald Trumpin ensimmäisen vaalivoiton myötä. Sen määrä vuosien 2010–2019 välillä kasvoi vuodesta 2016 eteenpäin noin 70 %, mikä viestii aiheen merkittävästä yhteiskunnallisesta ajankohtaisuudesta ja tutkimuksellisesta kiinnostuksesta. (Freelon & Wells, 2020.)

Disinformaation leviämistä ja vaikuttavuutta nostaa esiin myös uusi digitaalinen viestintäympäristö, jonka toimintalogiikan ja algoritmien on havaittu helpottavan sellaisten viestien leviämistä, jotka herättävät voimakkaita tunteita tai korostavat yksilöiden ryhmäidentiteettiä (McKay & Tenove, 2021). Tätä logiikkaa ovat siirtyneet hyödyntämään useat toimijat, joiden intressit liittyvät poliittisen vaikutusvallan tavoitteluun tai yhteiskunnallisten jakolinjojen vahvistamiseen. Venäläiseen *Internet*

Research Agencyyn (IRA) liitetyt toimijat kohdensivat sosiaalisessa mediassa koordinoituja disinformaatiotaktiikoita Yhdysvaltain vuoden 2016 presidentinvaalien alla sosiaalisen median käyttäjiin tavoittaen yli 20 miljoonaa Instagram-käyttäjää, 126 miljoonaa Facebook-käyttäjää ja noin 1,4 miljoonaa Twitter käyttäjää (McKay & Tenove, 2021).

Tässä tutkimuksessa käytän disinformaation käsitettä, koska disinformaatio liittyy nimenomaan poliittiseen vaikuttamiseen ja strategiseen viestintään, joiden avulla hyödynnetään julkisen keskustelun digitalisoitunutta rakennemuutosta ja medioitunutta poliittista keskustelua. Hyödynnän analyysissäni näkemystä disinformaatiosta myös diskurssina, jolloin huomio kiinnittyy siihen, miten disinformaation käsitettä käytetään retorisisena välineenä esimerkiksi tiettyjen näkemysten delegitimointiin, luottamuksen horjuttamiseen ja jakolinjojen vahvistamiseen.

1.2 Julkinen sfääri

Julkisen sfäärin käsite on analyttinen väline viestinnän ja demokratian tutkimuksessa, ja sen teoreettinen kehys pohjautuu vahvasti Jurgen Habermasin teokseen *The structural transformation of the public sphere* (1962). Teoksessa julkisen sfäärin käsite sijoitetaan 1700-luvun porvarillisen julkisuuden kontekstiin, jossa yhteiskunnallista rationaalista keskustelua käytiin muun muassa kahviloissa ja lehdistön välityksellä, ja jonka tavoitteena oli yhteisen edun arviointi. Suhtaudun tutkielmassa kuitenkin kriittisesti rationaalisen keskustelun vaatimuksiin ja käsitykseen siitä, että julkisen sfäärin ideaalia olisi koskaan toteutettu yhteiskunnassa täysin. Käytän julkista sfääriä analyysissäni pikemminkin normatiivisena ihanteena kuin historiallisena kuvauksena menneen ajan julkisen keskustelun tilasta, johon pitäisi nykytilanteessa palata.

Habermasilaista julkisen keskustelun ihannetta on kritisoitu tutkimuskirjallisuudessa myös sen inklusiivisuuden puutteesta, sillä puhuttaessa tasa-arvoisesta yhteiskunnallisesta julkisen keskustelun ihanteesta huomion täytyy kiinnittyä myös siihen, keillä keskusteluun on mahdollisuus osallistua ja millaiset keskinäiset valtasuhteet keskusteluun osallistujilla on (Kruse ym. 2017, s. 62–84).

Habermasin alkuperäistä mallia on myöhemmin kehitetty kuvaamaan paremmin nyky-yhteiskunnan tilannetta, jossa politiikan ja mediaympäristön muutokset ovat johtaneet julkisen sfäärin fragmentoitumiseen eli siirtymiseen useisiin eri viestinnällisiin foorumeihin, keskusteluyhteisöihin sekä rinnakkaisiin julkisuuksiin. Nämä foorumit eroavat toisistaan sekä osallistumismahdollisuuksien että poliittisen vaikutusvallan suhteen, mikä on keskeistä huomioida, sillä se vaikuttaa siihen keiden ääni tulee yhteiskunnassa kuulluksi. (Dahlgren, 2009, s. 72–74.)

Julkisesta sfääristä (eng. *public sphere*) on puhuttu tutkimuskirjallisuudessa paljon. Tässä tutkielmassa käytän sanasta suomennosta julkinen sfääri, jolla viitataan määritelmään julkisesta sfääristä viestinnällisenä verkostona, jossa informaatiota ja mielipiteitä vaihdetaan ja niiden perusteluita arvioidaan kollektiivisesti julkisen keskustelun kautta (Trenz, 2023, s. 10–12). Julkisella sfäärillä tarkoitetaan kasvokkain ja julkisesti tapahtuvaa kommunikaatiota, joka enenevässä määrin tapahtuu digitaalisilla alustoilla (García-Gutián ym., 2024).

Analyysissäni keskityn julkisen sfäärin digitaaliseen ulottuvuuteen, jolla tarkoitan verkossa tapahtuvaa julkista keskustelua. Julkisen sfäärin ihanteesta nousee kolme keskeistä kriteeriä sen toteutumiseksi, joiden kautta analysoin sosiaalista mediaa uutena julkisena sfäärinä. Nämä kriteerit ovat vapaa tiedonsaanti, tasa-arvoinen ja suojattu osallistuminen sekä institutionaalisten ja erityisesti taloudellisten toimijoiden puuttuminen (Kruse ym. 2017, s. 62–84). Hyödynnän tutkielmassani erityisesti Habermasin näkemyksiin nojaavaa tuoreempaa tutkimusta, jossa huomioidaan digitalisaation ja taloudellisten rakenteiden muutokset viestintäympäristössä sekä tarkastellaan sosiaalista mediaa digitaalisena julkisena sfäärinä.

1.3 Deliberatiivinen demokratia

Deliberatiivisen demokratian lähtökohtana on julkinen keskustelu, ja se perustuu edeltävässä kappaleessa käsiteltyihin julkisen sfäärin normatiivisiin ihanteisiin. Toimiva julkinen keskustelu tarvitsee tilan, jossa kansalaiset voivat vapaasti ja tasa-arvoisesti rationaalisen keskustelun ja argumentoinnin avulla muodostaa mielipiteitä ja arvioida poliittista valtaa (Chambers, 2023). Mielipiteiden muodostaminen ja keskustelu edellyttävät deliberatiivisen demokratian ihanteen kannalta myös yhtenäistä totuus pohjaa. Liian eriävät käsitykset käsiteltävistä ilmiöistä tai ongelmista vaikeuttavat poliittisten ratkaisujen muodostamista yhteiskunnassa (Reisher, 2022).

Julkisen sfäärin lailla myös deliberatiivinen demokratia on luonteeltaan enemmän ihanne kuin kuvaus järjestelmän todellisuudesta. Sen tarkastelun avulla voidaan kuitenkin löytää keinoja demokratian vahvistamiseksi ja suojelemiseksi. Dahlgren (2009) kuvaa deliberatiivisen demokratian hyötyjen liittyvän erityisesti päätösten legitimitettiin lisäämiseen keskustelun avulla, keskinäisen kunnioituksen vahvistumiseen, näkökulmien laajentumiseen sekä dialogin kautta saavutettuihin kompromisseihin. Kompromissien saavuttaminen ei kuitenkaan deliberatiivisessa demokratiassa tarkoita sitä, ettei keskenään ristiriitaisille näkemyksille tai erimielisyydelle tulisi olla tilaa. Sen sijaan edellytykseksi nähdään yhteisymmärrys keskeisistä demokraattisista periaatteista, jotka mahdollistavat

erimielisyyden käsittelyn (Habermas, 2022). Legitimiteetti liittyy näin ollen saavutettujen päätösten laadun lisäksi myös päätöksentekoprosessin laatuun.

Käytän tutkielmassani deliberatiivisen demokratian käsitettä, sillä se tarjoaa normatiivisen viitekehyksen disinformaation ja sosiaalisen median tuomien muutosten tarkastelulle koskien uutta julkista sfääriä, jossa julkinen keskustelu tapahtuu. Deliberatiivinen demokratia edellytysten kannalta on oleellista tarkastella yhteisen tietopohjan, julkisen keskustelun ja inklusiivisen osallistumisen toteutumista muuttuneessa digitaalisessa viestintäympäristössä.

2 Tutkimusasetelma

2.1 Tutkimuksen tavoitteet, tutkimuskysymykset ja menetelmä

Tässä tutkielmassa tarkastelen, miten disinformaatio ja sosiaalisen median muovaama uusi digitaalinen julkinen sfääri vaikuttaa julkiseen keskusteluun ja deliberatiivisen demokratian edellytyksiin. Tutkielman tavoitteena on analysoida aiheesta tehtyä aikaisempaa tutkimusta ja tarkastella tutkimuskysymysten ja teoreettisen viitekehyksen avulla, millaisen kokonaiskuvan ne muodostavat disinformaation, julkisen keskustelun ja demokratian suhteesta. Tavoitteena ei siis ole arvioida tutkimusten metodologista laatua tai ainoastaan kuvata millaista tutkimusta aiheesta on tehty.

Aiempi tutkimustieto aiheesta painottuu erityisesti disinformaation vaikutuksiin koskien poliittista käyttäytymistä (ks.; Zimmermann & Kohring, 2020; Loudon & Frank, 2025), digitaalisten alustojen teknologisiin muutoksiin ja algoritmien vaikutukseen sosiaalisessa mediassa (ks. Bernal, 2018; Rehman ym., 2025), niihin yhteydessä olevaan luottamukseen ja polarisaatioon (ks. Hameleers, 2022; Tuomola, 2025) sekä disinformaation käyttöön poliittisen vallan välineenä (ks. Misra ym., 2020; Nieminen, 2024). Tässä tutkielmassa keskityn kuitenkin siihen, miten disinformaatio vaikuttaa demokratian edellytyksiin sosiaalisen median aikakaudella painottaen erityisesti julkisen keskustelun ja yhtenäisen totuusperustan näkökulmaa. Hyödynnän tutkimuksen tarkastelussa teoriaosuudessa esiteltyä käsitteistöä sekä Jürgen Habermasin julkisen sfäärin ja deliberatiivisen demokratian teoriaa, jotka auttavat ymmärtämään demokraattisen keskustelun normatiivista ihannetta ja sen toteutumista fragmentoituneessa sosiaalisessa mediassa. Sivuan myös edellä mainittuja poliittisen käyttäytymisen, algoritmien, luottamuksen, polarisaation ja vallankäytön näkökulmia osana pohdintaani, sillä ne vaikuttavat keskustelun edellytyksiin ja siten myös demokratian toimivuuteen.

Tarkoituksena on hahmottaa mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita sekä sitoa tutkimus osaksi ajankohtaista yhteiskunnallista keskustelua julkisen keskustelun ja deliberatiivisen demokratian mahdollisuuksista sosiaalisen median ja disinformaation vaikutuksen kasvaessa. Tämän vuoksi hyödynnän tutkimuksen lisäksi ajankohtaisia esimerkkejä poliittisesta päätöksenteosta ja viestinnästä koskien disinformaatiota ja sosiaalista mediaa. Ilmiön monipuolinen ja kriittinen tarkastelu auttaa ymmärtämään, miten demokratiaa vahvistavia osallistumismuotoja tai digitaalisen sääntelyn mekanismeja voidaan kehittää kaventamatta sananvapautta demokratian suojelemisen nimissä. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- Millaisia haasteita disinformaatio ja sosiaalinen media asettavat julkiselle keskustelulle?
- Miten nämä haasteet vaikuttavat deliberatiivisen demokratian edellytyksiin?

Tutkimusmenetelmänä toimii kirjallisuuskatsaus, joka mahdollistaa kokonaiskuvan rakentamisen, kriittisen synteessin ja johtopäätösten tekemisen ennalta valitusta aiheesta ja tutkimuskysymyksistä. Tutkimuksen avulla voidaan tuottaa päätöksenteon tueksi näkökulmia siihen, miten disinformaation torjunta vaikuttaa demokraattisen julkisen keskustelun rakenteisiin suojaavalla eikä rajoittavalla tavalla (McKay & Tenove, 2021). Käytän katsaustyyppinä kuvailevaa kirjallisuuskatsausta, joka jakautuu kahteen erilaiseen orientaatioon: narratiiviseen ja integroivaan kirjallisuuskatsaukseen (Salminen, 2011 s. 6). Tässä tutkielmassa hyödynnän integroivaa kirjallisuuskatsausta, jonka avulla pyrin syventämään käsitystä disinformaation vaikutuksista julkiseen keskusteluun, deliberatiiviseen demokratiaan ja yhtenäiseen totuus pohjaan. Integroiva kirjallisuuskatsaus valikoitui tutkielman toteutustavaksi, sillä tavoitteena ei ole vain kuvailla aiheesta tehtyä tutkimusta, vaan yhdistää eri tavoin tehtyjä tutkimuksia, analysoida vaikutusketjuja ja muodostaa käsitteellinen synteesi (Salminen, 2011 s. 8).

2.2 Tiedonhaku ja aineisto

Etsin tutkielmani aineistoa ja lähteitä hyödyntämällä hakupalveluina Turun yliopiston Volter-tietokantaa ja Google Scholaria. Volterissa käytin myös sen tekoälyominaisuutta aineiston etsimiseksi sekä myös Turun yliopiston Study Chat tekoäly työkalua. Tekoälyn käytöstä on yksityiskohtainen kuvaus liitteessä 2. Rajasin aineiston etsinnässä haut koskemaan vain vertaisarvioituja tutkimusartikkeleita, mutta käsitteiden määrittelyyn, teoreettisen viitekehyksen ja muiden lähteiden haussa käytin aiheesta tehtyä muuta kirjallisuutta ja ajankohtaisia uutisia, joita etsin Volterin lisäksi aikakauslehdistä sekä uutissivustoilta.

Käytin tutkimuksen haussa pääasiassa englanninkielisiä hakusanoja lukuun ottamatta yhtä disinformaatioon liittyvää tutkimusartikkeliä, jonka löysin suomenkielisenä. Tavoitteenani oli löytää nimenomaan kansainvälisiä vertaisarvioituja tutkimuksia, sillä aiheeni tarkoituksena ei ollut perehtyä disinformaatioon Suomen kontekstissa. Käytin hakusanoissa tutkimuskysymysten kannalta keskeisiä käsitteitä ja käytin käsitteitä haussa lomittain ja eri yhdistelmillä, korostaen erityisesti disinformaation, deliberatiivisen demokratian ja julkisen sfäärin käsitteitä. Hakusanoina toimivat *“public sphere”*, *“deliberative democracy”*, *“social media”* ja *“post truth”*, ja jokaisessa haussa oli käytössä vähintään yksi näistä käsitteistä. Lisäksi yhdistelin hakusanaa *“disinformation”* kaikkien kolmen edellä mainitun hakusanan kanssa.

Hain myös aineistoa koskien Yhdysvaltoja, Unkaria ja Euroopan unionia, sillä aiheen paremman ymmärtämisen ja hahmottamisen vuoksi tavoitteeni oli täydentää teoreettisempaa tarkastelua

konkreettisilla maakohtaisilla ja institutionaalisilla esimerkeillä, jotka havainnollistavat disinformaation vaikutuksia käytännössä. Unkari ja Yhdysvallat valikoituivat maakohtaisiksi esimerkeiksi sen vuoksi, että molemmat maat ovat esiintyneet paljon uutisissa ja kirjallisuudessa disinformaatioon ja totuudenjälkeiseen politiikkaan liittyvistä aiheista. Maat nousivat myös esimerkkitapauksiksi useissa tutkielmaan valikoituneissa muissa aineistoissa, minkä vuoksi niiden syvempi tarkastelu on perusteltua. Maantieteellinen raja-alue länsimaisiin demokratioihin perustuu tutkimuskysymysten teoreettiseen viitekehykseen, joka nojaa ensisijaisesti länsimaisessa kontekstissa kehittyneeseen deliberatiivisen demokratian traditioon.

Ajallisena rajauksena pyrin löytämään mahdollisimman uusia artikkeleita, jotka on julkaistu vuodesta 2016 eteenpäin. Tutkittavan ilmiön kannalta artikkeleiden tuoreus oli oleellista, sillä ilmiö on noussut keskeiseksi osaksi julkista keskustelua erityisesti sosiaalisen median roolin kasvaessa sekä Donald Trumpin ensimmäisen vaalivoiton ja Brexit-äänestyksen siivittämisenä. Suurin osa valitsemistani tutkimusartikkeleista ajoittuu 2020-luvulle. Teoriaosuudessa ja käsitteiden määrittelyssä käyttämässäni lähteissä olen hyödyntänyt sekä vanhempaa että uudempaa kirjallisuutta aiheesta.

Kirjallisuuskatsauksen aineistoksi valikoitui yhdeksän vertaisarvioitua tutkimusartikkelia vuosilta 2017–2025, jotka käsittelevät aihetta monipuolisesti eri näkökulmista. Rajattu aineisto mahdollistaa aiheen syvemmän ja analyttisemmän tarkastelun tutkimuskysymysten ja niiden kannalta keskeiseksi muodostuneiden teemojen valossa. Valitut artikkelit eivät siis käsittele samanaikaisesti kaikkia tutkimuskysymysten kannalta olennaisia käsitteitä ja aiheita, vaan osa painottuu demokratian edellytyksiin, osa käsittelee julkisen sfäärin rakennemuutosta ja osa puolestaan disinformaation ja totuudenjälkeisyyden yhteyttä sekä demokratiaan että julkiseen sfääriin. Esittelen aineistoon valitut tutkimusartikkelit taulukossa, jossa on eriteltyä tutkimusten tekijät, julkaisupaikat sekä perustelut tutkimusten valintaan eli relevanssin tutkielman kannalta. (ks. Liite 1).

3 Tulokset

3.1 Disinformaatio moniulotteisena ilmiönä

Disinformaatio leviämisen ja levittämisen taustalla vaikuttavat useat eri tekijät. Sitä käytetään muun muassa kohdennetuissa poliittisissa kampanjoissa, julkisessa keskustelussa vastakkainasettelun luoja, diskursiivisena leimaamisen välineenä ja totuuspuhjan murentajana. Disinformaation nouseminen ajankohtaiseksi uhaksi viime vuosikymmenen aikana liittyy keskeisesti poliittisen ilmapiirin sekä yhteiskunnallisten kriisien luomiin haasteisiin ja muutoksiin. Valheet eivät ole uusi ilmiö julkisessa keskustelussa tai politiikassa, mutta niiden suuri määrä ja nopea leviäminen ovat (van Dyk, 2022).

Valheiden leviämisen taustalla vallitsee usein myös affektiivinen ja identiteetteihin liittyvä ulottuvuus, jossa disinformaation avulla yritetään viestiä kuuluvuutta johonkin ryhmään. Tällöin disinformaation jakaminen ei perustu tiedon uskomiseen vaan se on vahvemmin identiteettiperustaista.

Disinformaation levittämisessä voi olla myös kyse sekä poliittisista että taloudellisista intresseistä. Disinformaation affektiivisen ja polarisoivan luonteen takia sen avulla on mahdollista kiinnittää huomiota ja saavuttaa taloudellista hyötyä. Valheellisten tietojen leviämisen tarkastelun sijaan disinformaatio tulisi nähdä oireena laajemmista muutoksista julkisessa keskustelussa ja poliittisessä viestinnässä. (Monsees, 2023.)

Tutkimuksen mukaan disinformaation vaikutuksille altistaa kasvaneesta eriarvoisuudesta seurannut poliittisiin ja taloudellisiin toimijoihin kohdistuva luottamuksen heikkeneminen (Nieminen, 2024).

Disinformaatio on “oire niistä monista maailmanlaajuisista ongelmista, joita kohtaamme; yksi niistä on rakenteellinen eriarvoisuus, jossa syvälle juurtunut syrjintä, yhä hauraammat instituutiot, luottamuksen katoaminen hallintorakenteisiin ja oikeusvaltion rajallisuus uhkaavat vakautta ja rauhanomaista rinnakkaiseloa” [oma käännös] (Bachelet sit. Nieminen, 2024, s.130)

Demokratian kannalta kysymys on siitä, missä vaiheessa keskustelu disinformaatiosta vie liikaa huomiota pois kasvavasta tyytymättömyydestä vallalla olevia kohtaan. Toisaalta voidaan myös pohtia, onko disinformaation diskurssi osa tätä ongelmaa. Nieminen (2024) muotoileekin ketjun, jossa eriarvoisuuden kasvun voidaan nähdä lisäävän tyytymättömyyttä ja sitä kautta alttiutta disinformaatiolle. Disinformaation ja tyytymättömyyden lisääntyminen puolestaan lisää tarvetta kansalaisten mielipiteiden hallitsemiselle. Tällöin disinformaatiota voidaan käyttää perusteluna kriittisten äänien hiljentämiselle ja julkisen sfäärin konsensuksen pakottamiselle. (Nieminen, 2024 s.

123–140.) Disinformaation voidaan nähdä kytkeytyvän näin osaksi laajempaa vallankäytön dynamiikkaa. Sen käytön voi nähdä keinona huomion ohjaamiseen pois eriarvoisuuden kaltaisista rakenteellisista ongelmista ja samalla oireena kasvaneesta eriarvoisuudesta.

Disinformaation käytön mielletään usein liittyvän erityisesti poliittiseen vaikuttamiseen. Yhdysvaltain vuoden 2016 presidentinvaalien ja Brexitin aikaiset disinformaatiokampanjat ovat nousseet aihetta käsittelevissä tutkimuksissa usein keskiöön. Unkari puolestaan tarjoaa esimerkin, kuinka disinformaatio voi nivoutua osaksi laajempaa autoritääristä kehitystä. Unkarissa valtion kontrolloima uutismedia ja polarisoitunut sosiaalisen median ympäristö ovat luoneet otollisen alustan disinformaation levittämiseksi. Unkarin pääministerin Viktor Orbanin intresseissä on ollut disinformaation leviämisen jatkuminen, sillä se tukee vallankeskittämistä ja antaa tekosyyn opposition vaientamisyrittämisille. (Reisher, 2022.) Tutkimus kuitenkin osoittaa, että vaikka disinformaatiokampanjoilla voidaan pyrkiä muokkaamaan vaalien tulosta, tavoitteet kohdistuvat usein nimenomaan instituutioiden ja demokratian toimintaedellytysten heikentämiseen, sekä polarisaation ja epäluottamuksen lisäämiseen (McKay & Tenove, 2021).

Disinformaatio toimii ajoittain *“fake news”* -käsitteen tavoin politiikkojen diskursiivisena lyömäaseena osana poliittisten vastustajien tai median delegitimointia (Monsees, 2023). Disinformaation diskurssissa keskeistä ei ole syytösten paikkansapitävyys, vaan sillä voi olla viestintästrategisia tavoitteita esimerkiksi oikeistopopulistien toimesta vallanpitäjiä vastustavan narratiivin vahvistamiseksi (Tuomola, 2025). Donald Trumpin ensimmäistä valintaa edeltänyt voimakas vastakkainasettelu ja affektiivinen retoriikka sosiaalisessa mediassa sekä erityisesti Twitterissä (nykyään X) kuvastaa hyvin sellaista viestintästrategiaa, jossa median delegitimointi on keskiössä. Kuten yksi Trumpin ensimmäisistä neuvonantajista Steve Bannon sanoi:

”Demokraateilla ei ole väliä. Todellinen oppositio on media. Ja heitä vastaan toimitaan täyttämällä alue paskalla.” [oma käänös] (Chambers, 2023, s.61–68).

Chambers (2023) toteaa tämän osoittavan, että Bannon ymmärsi julkisen keskustelun olevan mielipiteiden muodostuksen keskiössä. Heikentynyt julkinen keskustelu vaikeuttaa mielipiteen muodostamista ja siten myös deliberatiivisen demokratian edellytysten toteutumista. Haasteeksi disinformaation kohdalla ei siis nouse pelkästään valheellisen tiedon olemassaolo vaan sen tietoinen käyttö poliittisten tarkoituksien saavuttamiseksi.

Keskustelukulttuurin muutoksen yhteydessä sekä faktan että mielipiteiden rajan hämärtyessä on ryhdytty puhumaan myös käsitteestä *“post truth”* eli totuudenjälkeisestä ajasta, jossa yhtenäinen tietopohja murentuu, ja sen perusteella käytävän poliittisen keskustelun edellytykset heikkenevät.

Nähtävissä on ilmiselvien valheiden lisääntyminen poliitikkojen puheissa. Tästä yhtenä esimerkkinä Trumpin väite siitä, että kiinalaiset olisivat keksineet ilmastonmuutoksen. Tällaisten valheiden virheellisyys on nähtävissä heti, eikä niitä usein pyritä edes peittelemään. (van Dyk, 2022.)

”Väittely ei ole tässä keskiössä, vaan tietynlainen eetos: lähestymistapa, joka ei pyri mukautumaan politiikan pelisääntöihin vaan pyrkii häiritsemään ja rikkomaan niitä.” [oma käänös] (van Dyk, 2022, s.41.)

Tämä kuvastaa sitä, miten valheiden tarkoitus ei ole aina vakuuttaa kaikkia. Poliittista hyötyä on mahdollista saavuttaa silloinkin, kun valhe on tunnistettavissa. Valheiden käytöstä voi muodostua strateginen keino muuttaa keskustelun ehtoja. Niiden kritisoinnista on puolestaan aineiston mukaan muodostunut enemmän haitta valheiden kritisoijalle kuin valheiden esittäjälle. Totuuden puolustamisesta voi tulla riskialtista, kun yhteiset pelisäännöt eivät enää suojaa keskustelua, ja kritiikin esittäminen nähdään merkinä sensuroinnista tai kritisoijan elitistisestä asemasta. (van Dyk, 2022.)

Tutkimukset osoittavat, että disinformaation uhkaa on myös liioiteltu, eivätkä sen vaikutukset demokratian tilaan ole yksiselitteisiä. Tutkimustulokset Yhdysvalloista ovat myös osoittaneet, että huoli disinformaatiosta on osittain johtanut siihen, että informaation etsiminen tai uutisten seuraaminen on vähentynyt (McKay & Tenove, 2021). Tämän voidaan tulkita olevan seurausta kasvaneesta epävarmuudesta ja epäluottamuksesta. Disinformaation kohdentamisen ja koordinoitun levittämisen avulla on kyetty tuottamaan yksilöille epävarmuutta siitä, mihin tulisi uskoa, kun eri alustoilla esiintyvä tieto saattaa olla voimakkaasti ristiriidassa keskenään tai työntää eteenpäin samaa disinformoivaa viestiä (McKay & Tenove, 2021).

Lisääntynyt sääntely ja disinformaatioidiskurssi liittyvät myös niihin kiinnittyvään turvallisuuspuheeseen, jossa disinformaatio turvallisetaan kansalaisyhteiskuntaa ja demokratiaa uhkaavaksi ongelmaksi. Disinformaatiokampanjat liitetään usein myös hybridisodankäyntiin, joka auttaa ymmärtämään, miksi turvallisuusulottuvuus on noussut vahvasti esiin disinformaatiosta puhuttaessa (Monsees, 2023). Vaikka disinformaatio vaikuttaakin tutkimuksen perusteella molempiin edellä mainittuihin seikkoihin, sen turvallistaminen vaikeuttaa myös siitä käytävää matalan kynnyksen keskustelua. Disinformaation turvallistamispuhe saattaa oikeuttaa ylimitoitettujakin toimenpiteitä ja pahimmillaan kääntä sitä vastaan, mitä rajoituksilla yritetään suojata.

Disinformaation torjunnasta voi muodostua itsessään vallankäytön väline, jonka avulla vastakkaisia näkemyksiä leimataan ja keskustelua kavennetaan. Disinformaation turvallistamisella rajataan myös sitä, kuka saa osallistua keskusteluun sekä päätöksentekoon ja miten (Monsees, 2023). Keskustelu erityisesti turvallisuuteen liittyvissä poliittisissa kysymyksissä voi sisältää vahvoja normatiivisia

odotuksia siitä, mitä mielipiteitä pidetään hyväksyttävänä, mikä puolestaan saattaa kaventaa keskustelua aiheista.

Kun nythän on nää termitkin, lukuisa joukko: misinformaatio, disinformaatio ja mitä kaikkia, ja sit viel just tää hybridivaikuttaminen, ni se luo sellasen diskurssin, jossa tiedotuksesta tehdään ase. Ja silloin kaikki, joka on valtavirrast poikkeavaa, ni sitä ajatellaan, et se on vastapuolen asetta, se on jotain salaista kanavaa pitkin hybridivaikuttamista. Esimerkiks ku mä kirjotin [erääseen julkaisuun] tästä Natosta ja tästä liittoutumisesta USA:n kanssa, niin vaikka mä esitin monia tämmösiä Venäjän vastasia, kriittisiä juttuja siinä, niin siitä huolimatta, koska siinä kyseenalaistettiin tämä varustautuminen ja sotilaallisen jännityksen lisääminen, niin kirjottaja sitte kuitenkin pelas Putinin pussiin. (Haastateltava H) (Tuomola, 2025, s.99)

Tuomolan (2025) tutkimukseen osallistuneen haastateltavan näkemyksestä nousee esiin se, miten valtavirrasta poikkeavaa puhetta voidaan tulkita vihamieliseksi vaikuttamiseksi, jossa disinformaation ja hybridivaikuttamisen kehys laajenee koskemaan myös sellaista keskustelua, joka ei täytä disinformaation todellisia kriteerejä.

Disinformaation käyttö poliittisten tai taloudellisten intressien saavuttamiseksi muodostaa riskin julkiselle keskustelulle sosiaalisessa mediassa, jossa disinformaation leviämistä puolestaan edesauttaa algoritmien toimintalogiikka. Disinformaatio voi vaikuttaa sekä suoraan mielipiteiden muodostukseen että keskustelun kaventamiseen.

3.2 Sosiaalinen media julkisena sfäärinä

Sosiaalisesta mediasta on tullut keskeinen areena tiedon muodostuksessa, kuluttamisessa, jakamisessa ja yhteisöjen synnyttämisessä. Perinteisen median kuluttamiseen verrattuna sosiaalisessa mediassa yksilöt eivät ole vain passiivisia sisällönkuluttajia vaan osallistuvat myös sisällöntuottamiseen ja julkiseen keskusteluun aivan uudella tavalla. Aineistossa nousee esiin keskustelu sosiaalisesta mediasta uutena digitaalisena julkisena sfäärinä, joka voisi toimiessaan mahdollistaa inkluusiivisen poliittisen keskustelun, jolla kyetään tukemaan demokratian toimivuutta (Chambers, 2023). Sosiaalinen media käytännössä siis mahdollistaa julkista keskustelua ja luo tilaa osallistumiselle ilman perinteisiä portinvartijoita. Esimerkiksi Facebook on luvannut tarjota suotuisat mahdollisuudet julkisen sfäärin edellytysten toteutumiseksi (Kruse ym. 2018). Toisaalta sosiaalisen median julkista keskustelua vahvistavista tarkoituksesta huolimatta aineistosta nousee esiin sen käyttö työkaluna demokraattisten valtioiden instituutioiden ja legitimitietin horjuttamisessa luomalla vastakkainasettelua ja levittämällä valheellista tietoa julkisessa keskustelussa (Reisher, 2022).

Toimiessaan julkinen sfäärin ideaalin mukaisesti sosiaalisen median avulla voisi olla mahdollista tunnistaa yhteiskunnallisia ongelmia ja käsitellä niitä tavalla, joka tukee niistä käytävää keskustelua ja mahdollisten ratkaisujen syntyä. Toimiakseen se kuitenkin edellyttää vapaata tiedonsaantia, tasa-arvoista ja suojattua osallistumista sekä riippumattomuutta taloudellisista ja poliittisista intresseistä. (Chambers, 2023.) Tämän normatiivisen ihanteen ei voida nähdä toteutuvan nyky-yhteiskunnassa, jossa keskenään kilpailevat taloudelliset ja poliittiset intressit vaikuttavat voimakkaasti digitaalisessa julkisessa sfäärissä käytävään keskusteluun ja siellä esiintyvään sisältöön.

Julkisen sfäärin toimivuutta haastaa myös sosiaalisen median yhteydessä se, että alustojen taloudellisia intressejä palvelee polarisoivan ja vihaakin lietsovan keskustelun kukoistamisen salliminen. Esimerkkinä Reisher (2022) nostaa tutkimusartikkelissaan Facebookin “angry” -emojin korostamisen alustalla muita emojeita enemmän, joka osoitti alustan tietoisesti edistävän tunteita herättävää ja polarisoivaa sisältöä sitouttamisen maksimoimiseksi. Tämä viittaa puolestaan siihen, että alustat ovat valmiita tekemään voittoa käyttäjien turvallisuuden ja keskustelun laadun kustannuksella. Siitä huolimatta, että käytäntöä on myöhemmin muutettu, Reisherin (2022) mukaan ilman sääntelyä yrityksillä ei ole riittävän suuria kannustimia edistää laadukasta julkista keskustelua.

Aineistosta nousee esiin myös sosiaalisen median käyttäjien huoli siitä, että yritykset ja työnantajat valvovat heidän näkemäänsä tai julkaisemaansa sisältöä. Valvonnan sekä alustoilla kohdatun häirinnän pelko johti Krusen ym. (2018) toteuttaman kyselyn perusteella usein siihen, ettei poliittiseen keskusteluun haluttu osallistua lainkaan. Yksi vastaajista kuvasi kokemuksiaan seuraavasti:

En aio ruveta väittelemään heidän kanssaan netissä... Ihmiset vievät sen liian pitkälle. Sillä tavalla, että ”tämä on minun mielipiteeni. Tuomitsen kaikki, jotka ajattelevat eri tavalla ” Joskus siitä tulee liian agressiivista... En usko, että netissä on mitään yksityisyyttä... Ihmiset voivat yrittää sanoa: ”Minun Instagramini on yksityinen.”... Okei, mutta siellä on silti 200 ihmistä... Se ei ole yksityistä... koska se yksi ihminen voi näyttää profiilis vielä kahdellekymmenelle muulle. (Kruse ym. 2018, s.10).

Käyttäjät siis ikään kuin sensuroivat itseään jättäytymällä ulkopuolelle yhteiskunnallisesta keskustelusta. Häirinnän takana saattaa McKayn ja Tenoven (2021) mukaan vaikuttaa myös mahdollisuus säilyttää anonyymiteetti sosiaalisessa mediassa käytävässä keskustelussa, joka vähentää riskiä kommentista seuraaville sanktioille sosiaalisen median ulkopuolella. Anonyymiteetti mahdollistaa myös keskustelun vääristymisen, sillä kommentoijien tarkoitus- ja alkuperät jäävät pimentoon (McKay & Tenove, 2021). Tästä herääkin kysymys siitä, millainen rooli sosiaaliseen mediaan muodostuvalla julkisella sfäärillä on, kun keskustelua vääristää anonyymiteetti,

vastakkainasettelu, poliittisia ja taloudellisia toimijoita palvelevat intressit ja toisaalta suuri kynnys osallistua keskusteluun häirinnän pelossa.

Sosiaalisen median keskustelukulttuuri ja toimintalogiikka vaikuttavat siis sekä yksilötasolla että laajemmin myös yhteiskunnallisella tasolla. Van Dyk (2022) nostaa tutkimuksessaan esiin kommunikatiivisen ja demokratian kannalta keskeisen ongelman siitä, että mikäli julkiseen keskusteluun ei osallistuta, yksilöiden mahdollisuudet dialogiin vähenevät ja viestinnästä saattaa muodostua yksisuuntaista eli ylhäältä alaspäin kulkevaa tiedotusta. Sen sijaan, että yksilöt kokisivat voivansa osallistua merkitykselliseen keskusteluun informaation tuottajien kanssa, heille jää vaihtoehdoksi joko tukea, vastustaa tai sivuuttaa informaatio (van Dyk, 2022). Tästä muodostuu laajempi yhteiskunnallinen ongelma, kun päätöksenteon taustalla käytävästä julkisesta keskustelusta puuttuu moniäänisyys ja tasa-arvoiset osallistumismahdollisuudet.

Inklusivisuutta ja pluralistista keskustelua haastaa digitaalisen julkisen sfäärin taipumus synnyttää kaikukammioita ja syöttää algoritmien avulla käyttäjille heidän mielipiteitään vahvistavaa sisältöä. Tästä puhutaan aineistossa myös julkisen sfäärin fragmentoitumisena, jossa keskustelu siirtyy pienempiin erillisiin piireihin. Yksilöt eivät altistu enää yhtä vahvasti erilaisille näkemyksille ja keskustelu sirpaloituu (Chambers, 2023). Tutkimuksessaan Chambers (2023) nostaa esiin myös yhtenäisen tietopohjan rakentumisen heikkenemisen, kun osa väestöstä jättäytyy pois luotettavuuteen pyrkivän tiedon ja yhteisten episteemisten lähtökohtien piiristä. Sosiaalisen median alustojen toimintalogiikka myös vahvistaa tätä kehityssuuntaa, sillä niitä suunnitellessa on ymmärretty, että käyttäjät suosivat heidän uskomuksiaan vahvistavaa sisältöä (Reisher, 2022).

Muutokset keskustelukulttuurissa ovat heijastuneet myös muutoksiin politiikan viestinnässä ja poliittisessa keskustelussa. Tutkimus osoittaa, että sivistyneen keskustelun puute saattaa siirtyä tulevana vuosina sosiaalisesta mediasta vielä vahvemmin poliittisiin instituutioihin ja vahvistaa sosiaalisessa mediassa yleistyneen kärjistyneen retoriikan käyttöä myös sille yleensä kuulumattomissa julkisen keskustelun tiloissa ja poliittisessa kanssakäymisessä. Kärjistynyt poliittinen retoriikka saattaa normalisoitua tässä ajassa kasvavalle sukupolvelle, jolloin siitä muodostuu hyväksytty tapa keskustella yhteisistä asioista. (Kruse ym, 2018.) Tutkimuksessa esiin nousseen kehityssuunnan vaikutukset ovat nähtävissä nykypäivän poliittisessa keskustelussa, jossa retoriikka on muuttunut suuremmaksi, vastakkainasetteleväksi ja henkilökohtaisemmaksi. Keskustelukulttuurin muutos mukaillee osittain sosiaalisen median toimintalogiikkaa.

Muutokset poliittisessa julkisessa keskustelussa eivät rajoitu ainoastaan muuttuneeseen keskustelukulttuuriin vaan myös tapaan, jolla poliittisista päätöksistä tai tapahtumista uutisoidaan. Tämä näkyy journalistisessa toiminnassa ja valinnoissa, joita perinteisessä mediassa tehdään, kun

pyritään osittain mukautumaan sosiaalisen median toimintalogiikkaan. Taloudellinen paine ajaa uutisjournalismia omaksumaan huomio- ja sitouttamislogiikkaa, jotta uutiset saisivat näkyvyyttä myös sosiaalisen median alustoilla (van Dyk, 2022). Elämme van Dyken (2022) mukaan parhaillaan “myrkyllisen poliittisen välittömyyden taloudessa”, jonka tilannekohtainen ja hetkellinen luonne johtaa siihen, että tietoa pyritään jakamaan ja levittämään mahdollisimman nopeasti sen sijaan, että sen paikkansapitävyyttä pysähdyttäisiin tarkistamaan tai arvioimaan. Tässä voidaan nähdä riski sille, että käyttäjien huomion tavoittelusta muodostuu prioriteetti, jonka rinnalla ollaan valmiita tinkimään totuudellisuudesta ja pyrkimyksestä kuvata yhteiskunnallisia aiheita tavalla, jonka tarkoituksena ei ole saavuttaa näkyvyyttä vaan merkityksellisyyttä.

Tutkimuksissa esiin nousseet havainnot sosiaalisesta mediasta uutena julkisena sfäärinä haastavat ajatusta avoimesta moniäänisestä keskusteluareenasta (Chambers, 2023; García-Gutián ym., 2024). Alustojen toimintalogiikka asettaa rajoitteita julkisen sfäärin ideaalin toteutumiselle vapaasta, tasa-arvoisesta ja rationaalisesta keskustelusta. Sosiaalinen media on mahdollistanut globaalin keskusteluareenan synnyn, tiedon nopean liikkumisen ja saavutettavuuden lisääntymisen. Toisaalta juuri informaation jakamisen helppous ja kasvanut vaikuttavuusaste, jolla se leikkaa läpi lähes kaikki yhteiskunnan osa-alueet, on tehnyt sosiaalisen mediasta houkuttelevan alustan myös epärehellisille toimijoille, jotka pyrkivät ajamaan omia taloudellisia tai poliittisia intressejään. Tätä ovat siirtyneet hyödyntämään entistä vahvemmin poliittiset toimijat, jotka pyrkivät vaikuttamaan julkiseen keskusteluun sosiaalisessa mediassa myös ylivaltorajojen (Reisher, 2022).

Mielipiteiden, yhteisöjen, yhteiskunnallisen vaikuttamisen ja keskustelun muodostuessa yhä enenevässä määrin sosiaalisessa mediassa, sen tutkiminen ja sääntely on välttämätöntä. Sosiaalisen median vaikutukset eivät ulotu vain yksilölliselle tasolle, vaan myös yhteiskunnalliselle tasolle. Samanaikaisesti kun sosiaalisen median alustojen merkitys kasvaa ja käyttäjämäärät liikkuvat useissa miljardeissa, toiminnan läpinäkyvyys säilyy hyvin rajallisena. Muun muassa Tiktokin, Whatsappin ja Telegramin kaltaisten alustojen tutkiminen on havaittu haastavaksi (McKay & Tenove, 2021). Vaikutuksia on García-Gutiánin ym. (2024) mukaan tärkeä tutkia, jotta voidaan suojella sosiaalisen median inklusiivisuutta ja avoimuutta asettamalla sääntelyä ja rajoituksia alustojen toiminnalle. Tämä tulisi kuitenkin toteuttaa niin, ettei julkisen sfäärin suojelun nimissä tulla oikeutetuksi toimia, jotka heikentävät kansalaisyhteiskunnan toimivuutta ja sananvapautta, kuten on nähty käyvän esimerkiksi Unkarissa (García-Gutián ym., 2024).

3.3 Seuraukset deliberatiivisen demokratian edellytyksille

Disinformaatiolla ja sosiaalisessa mediassa käytävällä julkisella keskustelulla voidaan aineiston perusteella nähdä olevan vaikutuksia deliberatiivisen demokratian edellytyksiin. Deliberatiivinen demokratia edellyttää julkista keskustelua, jossa osallisuus on avointa ja tasa-arvoista kaikille, joita päätöksenteko koskee (McKay & Tenove, 2021). Yksilöiden osallistumista keskusteluun kuitenkin tutkimuksen mukaan rajoittaa se, että uudessa digitaalisessa julkisessa sfäärissä keskusteluilmapiiri koetaan osittain vihamieliseksi tai valvotuksi.

Deliberatiivinen demokratia edellyttää myös sitä, että päätöksentekoprosessi on mahdollisimman läpinäkyvää, ja että siitä käytävä keskustelu tapahtuu osana julkista sfääriä. Julkisen sfäärin fragmentoituminen kuitenkin haastaa näitä edellytyksiä keskustelun siirtyessä ja jakautuessa suljettuihin piireihin ja personoidun sisällön vähentäen moniäänisyyttä. Normatiivisiin lähtökohtiin kuuluu myös se, että keskustelun tulisi olla mahdollisimman vapaata taloudellisten poliittisten intressien vaikutuksista (Chambers, 2023). Sosiaalisessa mediassa keskustelua ohjaavat monella tapaa taloudelliset ja poliittiset intressit, jotka hyödyntävät sosiaalisen median tarjoamia mahdollisuuksia valvontaan, sisällön personointiin ja mikrokohdentamiseen tavalla, joka asettuu ristiriitaan keskustelun avoimuuden, tasavertaisuuden ja riippumattomuuden kanssa. Tällöin julkista keskustelua ei ole mahdollista toteuttaa deliberatiivisen demokratian normatiivisten vaatimusten edellyttämällä tavalla.

Kansalaisilla täytyy olla myös pääsy ja luottamusta tutkittuun, totuudellisuuteen pyrkivään tietoon, jotta he voivat muodostaa harkittuja mielipiteitä ja osallistua rationaaliseen keskusteluun. Tämä edellyttää kuitenkin demokratian kannalta luottamusta mediaan, toisiin kansalaisiin ja instituutioihin, jotka ovat vastuussa tiedon tuottamisesta (Monsees, 2023). Tutkimuksessa on kuitenkin havaittu demokratian kannalta huolestuttava kehityssuunta, jossa kansalaisten vihamielinen tai välinpitämätön suhtautuminen yhteiskunnan kannalta merkityksellisiin ja luotettavaa tietoa tuottaviin instituutioihin on kasvanut. Ilmiötä kutsutaan myös episteemiseksi kyynisyydeksi. (McKay & Tenove, 2021.)

Habermas (2022) kuvailee digitalisaation aiheuttaman julkisen sfäärin muutosta episteemisestä näkökulmasta huolestuttavana. Haasteeksi nousee se, että kansalaiset menettävät pääsyn luotettavan tiedon pariin, tulevat skeptisiksi kaikkea informaatiota kohtaan, menettävät uskon siihen, että muillakaan olisi pääsyä luotettavan tiedon piiriin ja lopulta menettävät uskonsa demokratiaan. (Chambers, 2023, s. 64.) Disinformaation avulla episteemistä toimivuutta ja luottamusta voidaan kuitenkin pyrkiä horjuttamaan systemaattisella tasolla heikentämällä koko tiedollista arviointijärjestelmää. Kansalaisten mahdollisuudet arvioida tiedon totuudellisuutta korostuu myös demokratian kohdatessa kriisejä.

Kriisien on havaittu muodostavan otollisen alustan disinformaatiolle, kun julkinen keskustelu asettuu alttiiksi poliittiselle vastakkainasettelulle sekä tunnepohjaisille ja identiteettiperustaisille reaktioille. Monikriisinen tilanne haastaa uutismedian ja journalismin roolia, sillä perinteisen median odotetaan mukautuvan julkisen hallinnon linjaan ja edistävän yhtenäistä viestintää kansallisen turvallisuuden ja yhtenäisyyden nimissä. Samalla kun mielipiteiden moninaisuutta kavennetaan, luodaan tilaa vaihtoehtoisten lähteiden suosion kasvulle ja perinteiseen mediaan kohdistuvan luottamuksen heikkenemiselle. (Nieminen, 2024, s. 123–140.)

Deliberatiivisen demokratian edellytyksiin kuuluu aineiston perusteella mielipiteiden moninaisuus, sillä demokratiassa ei vallitse yhtä totuutta, vaan eriävät näkemykset ja niiden esiin tuonnin mahdollistaminen osallistuvat demokratian legitimitettiin vahvistamiseen (García-Gutián ym. 2024; Tuomola, 2025). Disinformaatiopuheella ja sen turvallistamisella voidaan pyrkiä saavuttamaan monopoli totuuden määrittelyyn. Tuomolan (2025) tutkimukseen vastanneiden keskuudessa nousi esiin kokemus siitä, että heidät leimattiin vallalla olevasta diskurssista eriävien tai sitä haastavien mielipiteiden takia. Tämä sai heidät puolestaan kääntymään vaihtoehtoisten tiedonlähteiden ja keskustelukanavien pariin, heikensi luottamuksen kokemusta perinteistä mediaa kohtaan ja lisäsi huolta mielipiteiden moninaisuudesta mediassa.

Demokratian legitimitetti on Reisherin (2022) mukaan haavoittuvainen, ja sekä mielipiteen muodostuksesta että julkisesta keskustelusta on tullut entistä alttiimpi ennakoimattomille ja nopeille muutoksille. Sosiaalisen median luoman julkisen sfäärin avulla ulkoisten toimijoiden on helpompaa vaikuttaa julkiseen mielipiteeseen, ja levittää kohdennettua disinformaatiota poliittisten sekä taloudellisten intressien ajamiseksi. Disinformaatio nähdään instituutionaalisella tasolla merkittävänä uhkana demokratialle, minkä vuoksi disinformaation vastaiselle työlle on muodostettu oma lohkonsa osaksi Euroopan unionissa käyttöön otettua toimintasuunnitelmaa “*Democracy Action Plan*” (EDAP), jonka tarkoituksena on vahvistaa EU-maiden demokratioita kokonaisuutena ja suojella niitä ulkoiselta vaikuttamiselta (García-Gutián ym. 2024). Disinformaation seuraukset Niemisen (2024) tutkimuksessa ovat Euroopan demokratioiden kannalta polarisaation ja epävarmuuden kasvu sekä demokratian kannalta keskeisten instituutioiden delegitimoinnin uhka. Näistä esimerkkeinä nousi vaaleihin vaikuttaminen sekä asiantuntijuuden ja uutismedioiden totuudenmukaisuuden horjuttaminen (Nieminen, 2024, s.125).

Tuomola (2025) tuo tutkimuksessaan ilmi, että noin kolmasosa suomalaisista kokee luottamuksensa perinteistä mediaa ja journalismia kohtaan osittain heikentyneen. Kokemus epäluottamuksesta näyttäisikin olevan osa laajempaa yhteiskunnallista murrosta, johon myötävaikuttavat julkisen keskustelun polarisoituminen, yhtenäisten tietokäsitysten heikkeneminen ja demokratiaan kohdistuvien odotusten eriäminen (Tuomola, 2025, s. 106). Demokratian kannalta keskeisen vapaan ja

riippumattoman median suojaamiseksi tehdyt toimet ovat viimevuosina keskittyneet aineiston perusteella erityisesti disinformaation torjuntaan (García-Gutián ym. 2024). Valtiot ja asiantuntijat ovat kohdistaneet vaatimuksia erityisesti sosiaalisen median alustoilla leviävän disinformaation ja muun haitallisen sisällön sääntelylle (McKay & Tenove, 2021). Monsees (2023) tuo esiin kuinka EU:n toimintasuunnitelmassa *'Action plan against disinformation'* tunnustetaan pyrkimys torjua disinformaatiota ja suojella demokraattisia prosesseja tukemalla monipuolisen ja luotettavan informaation saatavuutta päätöksenteon tueksi.

Avoimet demokraattiset yhteiskuntamme perustuvat siihen, että kansalaisilla on mahdollisuus saada käyttöönsä monipuolista todennettavissa olevaa tietoa, jotta he voivat muodostaa näkemyksensä erilaisista poliittisista kysymyksistä. Näin kansalaiset voivat osallistua julkiseen keskusteluun, sekä ilmaista tahtonsa vapaiden ja reilujen poliittisten prosessien kautta. Näitä demokratian kannalta keskeisiä prosesseja haastaa yhä enemmän tahallinen, laajamittainen ja järjestelmällinen disinformaation levittäminen. [oma käännös] (Monsees, 2023, s.157).

Disinformaation ja julkisen keskusteluun liittyvät muutokset ovat luoneet demokratioille tarvetta ja poliittista painetta ryhtyä toimiin demokratian edellytysten suojelemiseksi. Riskinä tutkimuksen mukaan on kuitenkin se, että disinformaation leviämisen ehkäisemiseksi tehtävät toimet rajoittavat keskustelun moniäänisyyttä. Disinformaatioon liittyvään huolipuheeseen ja diskurssiin liittyy myös riski siitä, että demokratia nähtäisiin staattisena tilana, jonka heikentymisestä vastaa pahantahtoinen informaatiovaikuttaminen. Erityisesti deliberatiivisen demokratian kannalta oleelliseksi muodostuu se, että vältetään ajatusta yksiselitteisistä totuuksista ja pysyvyydestä, joka ei jätä tilaa neuvottelulle (Tuomola, 2025).

Sosiaalisen median kautta mahdollistunut disinformaation levittäminen muodostuu Reisherin (2022) mukaan uhaksi demokratioille kaikkialla. Aineisto osoittaa, että sosiaalinen media ei ole onnistunut mahdollistamaan julkisen sfäärin kannalta oleellisen kommunikatiivisen toiminnan toteutumista käyttäjien välillä poliittista keskustelua. Sekä sosiaalisessa mediassa käytävän julkisen keskustelun kehittämisen että disinformaation kitkemisen kohdalla ongelmaksi nousee moderoinnin ja sananvapauden välinen ristiriita. Sääntelyllä voidaan valtaapitävien toimesta pyrkiä esimerkiksi opposition mielipiteiden kitkemiseen tai leimaamiseen, jolla voi olla demokratian tilaa heikentäviä vaikutuksia erityisesti heikompien demokratioiden kohdalla (García-Gutián ym. 2024) Meidän ei tulisi myöskään Chambersin (2023) mukaan sivuuttaa poliittisten toimijoiden roolia, jotka tiedostaen riskit demokratialle tarkoituksellisesti ylläpitävät sosiaaliseen median muodostaman julkisen sfäärin ragementoitumista ja yksityistämistä.

4 Johtopäätökset ja pohdinta

Tässä tutkielmassa tavoitteena oli tarkastella disinformaation ja sosiaalisen median vaikutuksia julkiseen keskusteluun ja deliberatiivisen demokratian edellytyksiin. Tutkimuskirjallisuuden tarkastelun perusteella voidaan todeta, että disinformaation leviäminen ja sosiaalisessa mediassa käytävän julkisen keskustelun heikentyminen haastaa niitä edellytyksiä, joita deliberatiivinen demokratia tarvitsee toimiakseen. Aineiston perusteella voidaan nähdä, kuinka disinformaatio ja heikentynyt keskustelukulttuuri ovat yhteydessä toisiinsa. Disinformaatio ja algoritmien vahvistama sosiaalisen median fragmentoituminen muodostavat toisiaan ruokkivan kehän, jossa disinformaatio heikentää keskustelun rationaalisuutta ja luottamusta samaan aikaan, kun pirstoutunut julkinen sfääri ja sitoutumista vahvistava median toimintalogiikka lisäävät disinformaation näkyvyyttä ja vaikuttavuutta. Tämän seurauksena vaikutukset heijastuvat deliberatiivisen demokratian keskeisiin edellytyksiin, kuten avoimeen, moniääniseen ja rationaaliseen keskusteluun, luottamukseen, tasa-arvoiseen osallistumiseen ja yhtenäiseen tiedolliseen perustaan.

Aiheen ajankohtaisuutta havainnollistaa hyvin se, että tutkielman kirjoituksen aikana useat suomalaisen valtamedian toimijat uutisoivat Sitran tekemästä selvityksestä koskien sosiaalisen median mahdollistamaa julkista keskustelua ja sen heikkenevän tason asettamaa uhkaa demokratialle. Tutkimus tukee johtopäätöstäni siitä, että sosiaalinen media ei tarjoa otollista alustaa dialogille.

“Siitä huolimatta, että valheellisen tiedon leviämistä ja merkitys lopullisiin äänestyspäätöksiin ei näyttäytyy yhtä suurena uhkana, kun julkinen keskustelu aiheesta antaa ymmärtää, sosiaalisessa mediassa ei kuitenkaan voida sanoa vallitsevan keskusteluympäristö, jossa mielipiteen ilmaisulle, muodostukselle tai vuoropuhelulle vallitsisi otollinen alusta.” (Räsänen ym., 2026)

Valheellisen tiedon leviämisen suorat vaikutukset voivat olla rajallisia, mutta sen epäsuorat vaikutukset näyttävät tutkimuksen perusteella olevan syvempiä. Vaikutukset kohdistuvat yhä enenevässä määrin siihen vaiheeseen, jossa mielipiteitä muodostetaan, aiheista keskustellaan ja tietoa jaetaan. Ongelmaksi ei nouse siis yhden virheellisen väitteen uskomisen vaan keskusteluympäristön ja vuorovaikutuksen heikkeneminen esimerkiksi äänestyspäätöksiä muodostaessa.

Tutkielmassa esitetyt edellytykset deliberatiivisen demokratian toteutumiselle nousevat myös ajankohtaisessa uutisoinnissa esiin juuri julkisen keskustelun ja median näkökulmasta. Tutkielman kirjoittamisen aikana julkaistu V-Demin vuoden 2025 *Democracy Report* kuvaa Yhdysvaltojen demokratian heikkenemisen liittyvän keskeisesti sananvapauden rajoittamisen, median hallinnollisen sensuroinnin, journalistisen häirinnän ja perinteisen median kritisoinnin lisääntymiseen (Nord ym., 2026). Kirjoittamisen aikana uutisoitiin myös venäläisten trollitehtaiden disinformaatiokampanjoista

koskien Unkarin kevään 2026 vaaleja, jossa pyrkimyksenä oli Venäjän johdon intressien mukaisesti kohottaa valtapuolue Fideszin kannatusta (Nuuttila, 2026). Demokratian heikentymisen esimerkiksi Yhdysvalloissa tai Unkarissa ei voida väittää johtuvan yksinomaan disinformaation lisääntymisestä tai julkisen sfäärin fragmentoitumisesta. Keskeistä on kuitenkin tunnistaa se, että disinformaation lisääntyminen, totuuspuhjan mureneminen ja keskustelukulttuurin kärjistyminen ovat tarjonneet alustan, jossa luottamus instituutioihin horjuu, ja autoritäärisyyden voimistuminen on kasvattanut vaikutustaan.

Disinformaatiokeskustelu muuttuu myös teknologisen kehityksen mukana, sillä sosiaalisen median alustoilla leviävä disinformaatio on yhä useammin tekoälyperusteista ”*deepfake*” -sisältöä, joka pahimmillaan mahdollistaa ulkoiselle disinformaatiovaikuttamiselle aivan uudenlaisen työkalun. Tekoälyllä tuotetun disinformaation yleistymisestä kertoo myös Ylen ja MTV:n toimittajien yhteinen kannanotto, jossa varoitetaan sosiaalisessa mediassa leviävästä sisällöstä, jossa tunnettujen uutisankkureiden kasvoilla tehtyä ”*deepfake*” -sisältöä pyritään käyttämään myös rikollisiin tarkoituksiin (Ignatius, 2026). Kallas (2026) nosti informaatiovaikuttamista käsittelevässä puheessaan esimerkin Romanian vuoden 2024 vaaleista, jossa tekoälyä hyödyntävä disinformaatiokampanja Venäjän tukeman ehdokkaan valitsemiseksi levisi sosiaalisessa mediassa. Teknologinen kehitys on tehnyt disinformaation leviämisestä aiempaa dynaamisemmän ilmiön, joka haastaa media-alaa, tutkijoita ja päätöksentekijöitä arvioimaan jatkuvasti uudelleen, miten julkista keskustelua voidaan suojata.

Kun luottamus perinteiseen mediaan ja tietoa tuottaviin instituutioihin rappeutuu, huoli siitä, että yhä useampi kääntyy vaihtoehtoisten lähteiden pariin ja hankkii tietonsa entistä kuplautuneemmasta ja suljetummasta ympäristöstä on relevantti. Tästä toimii esimerkkinä niin kutsuttu vaihtoehtoinen alusta Truth Social, jonka Trump perusti viestipalvelu Twitterin sulkiessa hänen tilinsä tammikuussa 2021 tehtyjen päivitysten takia, joiden tulkittiin lietsoneen mielenosoittajia väkivaltaan Capitol-kukkulalla Washingtonissa. Truth Social markkinoi itseään monien muiden vaihtoehtoisten alustojen tavoin äänitorvena niille, jotka kokevat tulleen sensuroituksi perinteisessä mediassa, mutta koostuu pääosin oikeiston kannattajista. Trump on onnistunut luomaan kuplautuneen alustan, jonka kautta hän on onnistunut myös saavuttamaan lisää huomiota perinteisessä mediassa. (Zhang ym., 2024.) Vaihtoehtoinen media ei siis muodostu erilliseksi julkisen keskustelun areenaksi kuplautumisesta huolimatta vaan säilyy osana julkista keskustelua ja mahdollistaa poliittisten toimijoiden vallankäytön. Riski tästä muodostuu silloin, kun yksilöiden tiedonhankinnasta tulee yksipuolista ja kuplautunutta. Ihmiset saattavat päätyä elämään vieretysten, mutta niin eri todellisuuksissa, että julkisesta keskustelusta tulee entistä vaikeampaa.

Sosiaalisen median alustoilla julkisen keskustelun tason heikentyessä ei voida kuitenkaan yksiselitteisesti todeta, että alustoilla käytävä keskustelu ainoastaan huonontaisi demokratian tilaa. Deliberatiivisen demokratian edistämisen mahdollisuudet sosiaalisen median alustoilla tulisi myös tunnustaa. Suomessa toimii muun muassa kansalaisaloitejärjestelmä, jonka avulla on mahdollista seurata ja kannattaa kansalaisaloitteita digitaalisesti. Kansalaisaloitteet leviävät myös sosiaalisen median alustoilla, mikä voi madaltaa kynnystä allekirjoittamiseen ja luoda uudenlaisia kanavia yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja julkiseen keskusteluun. Sosiaalinen media nähdään riskeistään huolimatta myös demokraattisiin prosesseihin osallistumisen, mielipiteen ilmaisun ja informaation saamisen mahdollistajana (Dumbrava, 2021). Sosiaalisen median toimintalogiikkaa hyödyntävät vastakkainasettelun lisäämiseen ja disinformaation levittämiseen pyrkivien toimijoiden lisäksi myös yhteisöllisyyttä ja tietoisuutta levittävät tahot. Nämä tahot mobilisoivat ihmisiä vaikuttamaan omiin asioihinsa ja voivat kasvattaa marginalisoitujen ryhmien vaikuttavuutta julkisessa keskustelussa sekä parhaimmillaan tuoda ihmisiä globaalisti yhteen taistelussa kriisien ja ihmisoikeuksien puolesta.

Ajankohtaiset esimerkit tutkielman aiheeseen liittyvästä uutisoinnista ja raportoinnista osoittavat sen, kuinka disinformaatiolla, sosiaalisella medialla ja heikentyneellä keskustelukulttuurilla on paikkansa keskustelussa deliberatiivisen demokratian edellytyksistä 2020-luvulla. Tutkielman aiheen relevanssi, koskien niin disinformaatiota, sosiaalista mediaa kuin deliberatiivista demokratiaa, tulee säilymään myös tulevina vuosina. Nopea teknologinen kehitys sekä haastaa aiheen tulevaa tutkimusta että tekee siitä entistä tärkeämpää. Jatkotutkimuksessa olisi hyödyllistä tarkastella esimerkiksi sitä, miten *deepfake* ja sosiaalisen median algoritmit tulevat vaikuttamaan yhtenäiseen totuuspohjaan, ja millaisia riskejä ne asettavat demokratioille. Eriarvoisuusnäkökulma olisi jatkotutkimuksen kannalta myös relevantti, sillä sen on havaittu lisäävän riskejä disinformaation vaikutuksille ja disinformaatiokampanjoiden kohdistuvan ihmisiin, jotka ovat jo valmiiksi taloudellisesti ja sosiaalisesti eriarvoisessa asemassa (Nieminen 2024).

Tutkielman rajoittavana tekijänä oli aiheen laajuus, sillä sosiaalisen median ja disinformaation taustalla vaikuttavia tekijöitä ei ole mahdollista tarkastella kovin yksityiskohtaisesti. Toisena rajoituksena oli teknologisen kehityksen vaikutukset, jotka johtavat siihen, että disinformaation leviämismekanismit ovat jatkuvassa muutoksessa, ja sosiaalisen median vaikuttavuus yhteiskunnassa lisääntyy jatkuvasti. Sosiaalisen median sääntely on myös lisääntynyt vasta viime vuosina, minkä vuoksi sääntelyn toimivuutta on vaikea arvioida, vaikka sen lisäämisen tarpeellisuus näyttäytyy tulosten valossa keskeisenä mutta ristiriitaisena aiheena.

Tutkielman perusteella voidaan tunnustaa disinformaation ja sosiaalisen median synnyttämiä haasteita julkiselle keskustelulle sekä mielipiteen muodostukselle, jotka puolestaan heijastuvat deliberatiivisen demokratian edellytyksiin. Toisaalta tutkielma antaa myös näkökulman sille, mitä disinformaatiouhan

liioittelu pahimmillaan teettää, ja miten keskustelukulttuurin sensuroinnilla disinformaation kitkemisen nimissä on demokratian kannalta riskinsä. Keskeiseksi muodostuu tasapainottelu sen välillä, millä tavoin disinformaation leviämistä ja keskustelua sosiaalisen median alustoilla voidaan säännellä ilman, että heikennetään moniäänisyyttä ja vallalla olevan diskurssin kritiikkiä. Yhteiskunnallisen luottamuksen ja rakentavan keskustelukulttuurin merkitys deliberatiivisen demokratian toteutumisen edellytyksiin tulee luomaan painetta toimia sosiaalisessa mediassa käytävän keskustelun laadun parantamiseksi, tietopohjan suojelemiseksi ja kansalaisten osallisuuden turvaamiseksi.

Lähteet

- Ahlroth, J. (2017, tammikuuta 27). Synkkä kuvaus totalitarismista myytiin Yhdysvalloissa loppuun Trumpin tultua valtaan – Tällainen on George Orwellin 1984 ja näin se kuvaa myös Trumpin aikaa. Helsingin Sanomat. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000005063335.html>
- American Dialect Society. (2018, tammikuuta 5). "Fake news" is 2017 American Dialect Society word of the year. <https://americandialect.org/fake-news-is-2017-american-dialect-society-word-of-the-year/>
- Bernal, P. (2018). Fakebook: Why Facebook makes the fake news problem inevitable. *Northern Ireland Legal Quarterly*, 69(4), 513–530. <https://doi.org/10.53386/nilq.v69i4.182>
- Chambers, S. (2023). Deliberative democracy and the digital public sphere: Asymmetrical fragmentation as a political not a technological problem. *Constellations*, 30(1), 61–68. <https://doi.org/10.1111/1467-8675.12662>
- Dahlgren, P. (2009). *Media and political engagement: citizens, communication, and democracy*. Cambridge University Press.
- Dr. Shams ur Rehman, Dr. Durre Shehwar, & Dr. Nazia Rehman. (2025). From clicks to conflicts: Examining the role of social media algorithms in political polarization across democratic nations. *Review Journal of Social Psychology & Social Works*, 3(3), 957–970. <https://doi.org/10.71145/rjsp.v3i3.375>
- Dumbrava, C. (2021, joulukuuta). Democracy at risk: Surveillance, personalisation, disinformation, moderation and microtargeting (PE 698.845). European Parliamentary Research Service, European Parliament. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2021/698845/EPRS_IDA\(2021\)698845_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2021/698845/EPRS_IDA(2021)698845_EN.pdf)
- Flood, A. (2016, marraskuuta 15). Post-truth named word of the year by Oxford Dictionaries. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/books/2016/nov/15/post-truth-named-word-of-the-year-by-oxford-dictionaries>
- Freelon, D., & Wells, C. (2020). Disinformation as political communication. *Political Communication*, 37(2), 145–156. <https://doi.org/10.1080/10584609.2020.1723755>

García-Gutián, E., Bouza, L., & Haapala, T. (2024). What is the EU's vision of democracy in the post-truth scenario? A conceptual analysis of the institutional narratives of the public sphere in the "Democracy Action Plan." *Javnost - The Public*, 31(3), 364–381.

<https://doi.org/10.1080/13183222.2024.2382662>

Habermas, J. (2022). Reflections and hypotheses on a further structural transformation of the political public sphere. *Theory, Culture & Society*, 39(4), 145–171.

<https://doi.org/10.1177/02632764221112341>

Hameleers, M. (2022). "I don't believe anything they say anymore!" Explaining unanticipated media effects among distrusting citizens. *Media and Communication*, 10(3), 158–168.

<https://doi.org/10.17645/mac.v10i3.5307>

Ignatius, S. (2026, huhtikuuta 14). Yle ja MTV varoittavat sosiaalisen median huijauksista. Yle.

<https://yle.fi/a/20-10009360>

Kallas, K. (2026, maaliskuuta 17). Keynote speech at the 2026 Conference on Countering Foreign Information Manipulation and Interference [Speech]. European External Action Service.

https://www.eeas.europa.eu/eeas/keynote-speech-hrvp-kaja-kallas-2026-conference-countering-foreign-information-manipulation-and_en

Kruse, L. M., Norris, D. R., & Flinchum, J. R. (2018). Social media as a public sphere? Politics on social media. *The Sociological Quarterly*, 59(1), 62–84.

<https://doi.org/10.1080/00380253.2017.138314>

Kymäläinen, S. (2024, helmikuuta 6). EU uhkaa Tiktokia tuntuville sakoilla, jos sitä ei muuteta vähemmän koukuttavaksi. Yle. <https://yle.fi/a/74-20208758>

Louden, R., & Frank, R. (2025). Disinformation and democratic threats: Insights from the 2019 Canadian federal election. *Journal of Social Media Research*, 2(2), 71–89.

<https://doi.org/10.29329/jsomer.18>

McKay, S., & Tenove, C. (2021). Disinformation as a threat to deliberative democracy. *Political Research Quarterly*, 74(3), Article 1065912920938143. <https://doi.org/10.1177/1065912920938143>

Milman, O. (2025, helmikuuta 21). Trump scientific research climate. *The Guardian*.

<https://www.theguardian.com/environment/2025/feb/21/trump-scientific-research-climate>

Misra, S., Katende, J. O., Wogu, I. A. P., Njie, S. N. N., Ukagba, G. U., & Edogiawerie, M. O. (2020). The social media, politics of disinformation in established hegemonies, and the role of technological innovations in 21st century elections: The road map to US 2020 presidential elections. *International Journal of Electronic Government Research*, 16(3), 65–84. <https://doi.org/10.4018/IJEGR.2020070104>

Monsees, L. (2023). Information disorder, fake news and the future of democracy. *Globalizations*, 20(1), 153–168. <https://doi.org/10.1080/14747731.2021.1927470>

Moore, J. B., Harris, J. K., & Hutti, E. T. (2021). “Falsehood flies, and the truth comes limping after it”: Social media and public health. *Current Opinion in Psychiatry*, 34(5), 485–490. <https://doi.org/10.1097/YCO.0000000000000730>

Nieminen, H. (2024). Why does disinformation spread in liberal democracies? The relationship between disinformation, inequality, and the media. *Javnost - The Public*, 31(1), 123–140. <https://doi.org/10.1080/13183222.2024.2311019>

Nord, M., Altman, D., Fernandes, T., Good God, A., & Lindberg, S. I. (2026). Democracy report 2026: Unraveling the democratic era? V-Dem Institute, University of Gothenburg. https://www.v-dem.net/documents/75/V-Dem_Institute_Democracy_Report_2026_lowres.pdf

Nuuttila, S. (2026, maaliskuuta 27). "Fantastinen" Viktor Orbán saa Trumpilta täyden tuen – USA, Venäjä ja maailman laita-oikeisto lataavat toivonsa Orbániin. Yle. <https://yle.fi/a/74-20217362>

Pitkänen, J. (2025, marraskuuta 8). The Guardian: EU perustaa keskuksen Venäjän vaikuttamisyriyten torjumiseksi. Helsingin Sanomat. <https://www.hs.fi/maailma/art-2000011613438.html>

Reisher, J. (2022). The effect of disinformation on democracy: The impact of Hungary’s democratic decline. *CES Working Papers*, 14(1), 42–68. <https://www.proquest.com/docview/2676146577>

Rubin, V. L. (2019). Disinformation and misinformation triangle: A conceptual model for “fake news” epidemic, causal factors and interventions. *Journal of Documentation*, 75(5), 1013–1034. <https://doi.org/10.1108/JD-12-2018-0209>

Räsänen, I., Lehtonen, K., Dercsényi, B., Fenn, L., Krishnan-Barman, S., & Li, C. (2026, maaliskuuta 10). Algoritmit ja demokratia: Miten sosiaalinen media muokkaa nuorten eurooppalaisten maailmankuvaa. Sitra. <https://www.sitra.fi/julkaisut/algoritmit-ja-demokratia-tiivistelma/>

Salminen, A. (2011). Integroiva kirjallisuuskatsaus. Vaasan yliopisto. https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf

Swift, J. (1710, November 9). The Examiner No 14. In *A modest proposal and other prose* (2004, pp. 195). Barnes & Noble Publishing.

Trenz, H.-J. (2023). The legacy and the future of the public sphere. In *Democracy and the public sphere: From dystopia back to utopia* (pp. 10–37). Bristol University Press.

Tuomola, S. (2025). Disinformaation diskurssi julkisessa keskustelussa: Kriittinen katsaus luottamuksensa menettäneiden kokemukseen. *Media & viestintä*, 48(1), 87–111. <https://doi.org/10.23983/mv.148433>

van Dyk, S. (2022). Post-truth, the future of democracy and the public sphere. *Theory, Culture & Society*, 39(4), 37–50. <https://doi.org/10.1177/02632764221103514>

Vosoughi, S., Roy, D., & Aral, S. (2017). The spread of true and false news online [Research brief]. MIT Initiative on the Digital Economy. <https://ide.mit.edu/wp-content/uploads/2018/12/2017-IDE-Research-Brief-False-News.pdf>

Woodward, A. (2016, November 16). Trump, fake news and counter-history. *The Independent*. <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/us-election/trump-fake-news-counter-history-b732873.html>

Zhang, Y., Lukito, J., Suk, J., & McGrady, R. (2025). Trump, Twitter, and Truth Social: How Trump used both mainstream and alt-tech social media to drive news media attention. *Journal of Information Technology & Politics*, 22(2), 229–242. <https://doi.org/10.1080/19331681.2024.2328156>

Zimmermann, F., & Kohring, M. (2020). Mistrust, disinforming news, and vote choice: A panel survey on the origins and consequences of believing disinformation in the 2017 German parliamentary election. *Political Communication*, 37(2), 215–237. <https://doi.org/10.1080/10584609.2019.1686095>

Liitteet

Liite 1. Aineisto

Jokainen liite numeroidaan ja otsikoidaan.

Tekijät, julkaisuvuosi	Otsikko	Valintaperuste
Chambers, S. (2023)	Deliberative democracy and the digital public sphere: Asymmetrical fragmentation as a political not a technological problem.	Tarkastelee deliberatiivista demokratiaa ja julkisen sfäärin fragmentoitumista Habermasin teoreettisen viitekehyksen avulla.
García-Gutián, E., Bouza, L., & Haapala, T. (2024)	What Is the EU’s Vision of Democracy in the Post-Truth Scenario? A Conceptual Analysis of the Institutional Narratives of the Public Sphere in the “Democracy Action Plan.”	Analysoi EU:n Democracy Action Plania ja sen taustalla olevaa demokratiakäsitystä, sekä tarkastelee totuudenjälkeistä tilannetta julkisen sfäärin ja deliberatiivisen demokratian näkökulmasta.
Kruse, L. M., Norris, D. R., & Flinchum, J. R. (2017)	Social Media as a Public Sphere? Politics on Social Media.	Empiirinen tutkimus, joka käsittelee julkisen sfäärin ja deliberatiivisen demokratian toteutumista digitaalisessa ympäristössä.
McKay, S., & Tenove, C. (2021)	Disinformation as a Threat to Deliberative Democracy.	Tarkastelee disinformaation vaikutuksia deliberatiiviseen demokratiaan, keskustelun edellytyksiin ja demokratian legitimitettiin.

Monsees, L. (2023)	Information disorder, fake news and the future of democracy.	Analysoi disinformaatiota demokratian normatiivisten ihanteiden ja totuudenjälkeisyys keskustelun kautta.
Nieminen, H. (2024)	Why Does Disinformation Spread in Liberal Democracies? The Relationship between Disinformation, Inequality, and the Media.	Yhdistää disinformaation leviämisen demokratian rakenteellisiin ongelmiin ja julkisen sfäärin epätasa-arvoon.
Reisher, J. (2022)	The effect of disinformation on democracy: The impact of Hungary's democratic decline.	Empiirinen tutkimus, joka käsittelee disinformaatiota autoritäärisen vallankäytön välineenä sosiaalisen median aikakaudella.
Tuomola, S. (2025)	Disinformaation diskurssi julkisessa keskustelussa: Kriittinen katsaus luottamuksensa menettäneiden kokemukseen.	Analysoi disinformaation käyttöä poliittisena ja diskursiivisena välineenä julkisessa keskustelussa.
van Dyk, S. (2022)	Post-Truth, the Future of Democracy and the Public Sphere.	Tarjoaa teoreettisen analyysin totuudenjälkeisestä kriisistä ja julkisen sfäärin muutoksista.

Liite 2. Ilmoitus tekoälyn (AI) käytöstä

Olen käyttänyt generatiivista tekoälyä apuvälineenä kandidaatintutkielmani teossa.

Käyttämäni työkalut, niiden käyttötarkoitus, sekä toimet tekoälyn tuotoksen verifioimiseksi on kuvattu alla. Samalla vakuutan, että olen käyttänyt tekoälyä asianmukaisella

huolellisuudella, sekä olen ilmoittanut niiden käytöstä tiedekuntani ja yliopiston voimassa

olevan ohjeistuksen mukaisesti toukokuussa 2026. Otan täyden vastuun tämän tutkielman sisällöstä kokonaisuudessaan.

1. Käytetty työkalu: Open AI:n ChatGPT (GPT-5 versio)

- Käytön vaihe: aiheen ideointi, tutkimusaiheeseen liittyvien teorioiden tai menetelmien alustava kartoitus esiymmärryksen luomiseksi, uutislähteiden etsiminen ja teksti- ja lähdeviitteiden muotoileminen käytössä olevan viittaustyylin mukaiseksi
- esimerkki syöttötiedoista (12.5.2026): Miten viitataan tähän oikein:
https://www.v-dem.net/documents/75/V-Dem_Institute_Democracy_Report_2026_lowres.pdf
- todentaminen: Tekoäly ehdotti APA-tyyliin sopivaa viittausta, jonka tarkistin vielä erikseen oikeaksi.

2. Käytetty työkalu: Study Chat (yliopiston työkalu)

- Käytön vaihe: aiheen ideointi, tutkimusaiheeseen liittyvien teorioiden tai menetelmien alustava kartoitus esiymmärryksen luomiseksi, uutislähteiden etsiminen ja teksti- ja lähdeviitteiden muotoileminen käytössä olevan viittaustyylin mukaiseksi
- esimerkki syöttötiedoista (tarkkaa päivää ei näy): Kannattaako tutkielmassani käyttää sekä disinformaatiota että misinformaatiota käsitteenä?
- todentaminen: Tekoäly ehdotti, että voin keskittyä pelkkään disinformaatioon, jos haluan pitää rajaukseni tiukkana, ja pohdinnan jälkeen päädyin määrittelemään molemmat käsitteet. Aineiston tarkastelun perusteella päädyin kuitenkin keskittymään nimenomaan disinformaatioon.

3. Käytetty työkalu: Volterin tekoälyavustaja

- Käytön vaihe: aineiston etsiminen Volterin tietokannasta